

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКА ВЛАДА

EDUCONS
UNIVERSITY

**PROCEEDINGS FROM
THE SCIENTIFIC CONFERENCE**

**“Green transition in the
economy - situation and
perspectives“**

**ZBORNİK RADOVA
NAUČNE KONFERENCIJE
*„Zelena tranzicija u privredi –
stanje i perspektive“***

Novi Sad, Sremska Kamenica, Serbia
12th October 2023.

Novi Sad, Sremska Kamenica, 2023.

Zelena tranzicija u privredi – stanje i perspektive

Izdavač:

Univerzitet Educons

Vojvode Putnika 85-87, Novi Sad (S. Kamenica)

Tel: +381 21 4893 610

Urednici:

prof. dr Andrea Andrejević Panić

prof. dr Jelena Ješić

doc. dr Simonida Vukadinović

Tehnički urednici:

doc. dr Simonida Vukadinović

prof. dr Jelena Ješić

prof. dr Andrea Andrejević Panić

dr Zoran Brljak

Štampa: Tampograf, Novi Sad

Tiraž: 100 primeraka

ISBN-978-86-82088-13-4

Izrada ove publikacije realizovana je uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost Autonomne pokrajine Vojvodine.
Ugovor broj: 142-451-2624/2023-04.

SCIENTIFIC CONFERENCE

“Green transition in the economy - situation and perspectives“

Contents

1. UNAPREĐENJE NACIONALNE KONKURENTNOSTI KAO CILJ UPRAVLJANJA SAVREMENIM EKONOMSKIM RAZVOJEM
Andrea Andrejević Panić, Slobodan Cvetanović 11
2. NATIONAL INNOVATIVE CAPACITY AND ECONOMIC GROWTH IN RELATION TO SUSTAINABILITY
Danica Mulić, Andrea Andrejević Panić 25
3. ORGANSKA POLJOPRIVREDA OD PROŠLOSTI DO SADAŠNJOSTI
Zorana Srećkov, Vesna Vasić, Zorica Mrkonjić, Mirjana Bojović, Igor Vukelić Gordana Racić, Olivera Nikolić 39
4. EKONOMSKO – EKOLOŠKI DUE DILIGENCE KROZ PRIZMU EKSPLOATACIJE NEOBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE
Pavle Parnicki, Diona Đurđević, Bela Muhi 49
5. THE IMPORTANCE OF CIRCULAR ECONOMY DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE WESTERN BALKANS REGION
Jelena Ignjatović, Azemina Mashović, Jovana Kisin 65
6. INDICATORS OF RURAL DEVELOPMENT – CASE STUDY OF UŽICE
Dejan Supić, Bogdan Milutinović 82
7. TOURISM INDUSTRY GOING GREEN: ECO-FRIENDLY TRENDS IN TOURISM
Bela Muhi, Srđan Milošević 99
8. EKONOMSKI POKAZATELJI GAJENJA HELJDE SA ASPEKTA ODRŽIVOG RAZVOJA
Olivera Nikolić, Dejan Supić, Slađan Rašić, Zorana Srećkov, Zorica Mrkonjić 108

9. ZELENA TRANZICIJA, TRŽIŠTE RADA I INFLACIJA U REPUBLICI SRBIJI Simonida Vukadinović, Andrea Andrejević Panić, Jelena Ješić	118
10. ODRŽIVA UMETNOST I CIRKULARNA EKONOMIJA: KREATIVNI PRISTUPI U POSTIZANJU ZELENE TRANZICIJE Sandra Iršević	127
11. EKO-SERTIFIKACIJA PROIZVODA I EKOLOSKI SISTEM MENADZMENTA - EKONOMSKI IZAZOV I INVESTICIJA U ODRŽIVU EKONOMIJU ZNANJA Jelena Ješić, Andrea Okanović, Andrea Andrejević Panić	135
12. CIRKULARNA EKONOMIJA KAO MEHANIZAM ZA REDUKCIJU OTPADA OD PLASTIKE Dunja Prokić, Ljiljana Ćurčić, Nataša Stojić, Mira Pucarević, Biljana Panin, Dragana Linda Mitić	145
13. RESILIENCE OF SETTLEMENTS IN TOURISM, ACTIONS FROM NATIONAL TO THE LOCAL LEVEL Éva Erdélyi	155

Naučni odbor

prof. dr Marko Malović, Fakultet poslovne ekonomije
Univerzitet Edukons, Sremska Kamenica

prof. dr Ivica Nikolić, Učiteljski fakultet, Univerzitet Educons, Sremska
Kamenica

prof. dr Goran Anđelić, Studije bezbednosti, Univerzitet Educons,
Sremska Kamenica

prof. dr Olivera Nikolić, Fakultet ekološke poljoprivrede, Univerzitet
Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Aleksandra Rankov, Informacione tehnologije, Univerzitet
Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Jelena Ješić, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet Educons,
Sremska Kamenica

prof. dr Andrea Andrejević Panić, Fakultet poslovne ekonomije
Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Gordana Racić, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet
Educons, Sremska Kamenica

doc. dr Simonida Vukadinović, Fakultet poslovne ekonomije

Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

Organizacioni odbor

prof. dr Jelena Ješić, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet

Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Andrea Andrejević Panić, Fakultet poslovne ekonomije

Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Gordana Racić, Fakultet ekološke poljoprivrede,
Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

prof. dr Srđan Milošević, Fakultet poslovne ekonomije
Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

doc.dr Simonida Vukadinović, Fakultet poslovne ekonomije

Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

doc.dr Jelena Tadić, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet

Educons, Sremska Kamenica

doc.dr Jelena Jotić, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet

Educons, Sremska Kamenica

doc.dr Milan Mihajlović, Fakultet poslovne ekonomije
Univerzitet Educons, Sremska Kamenica

dr Zoran Brljak, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet
Educons, Sremska Kamenica

Jovana Kisin, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet Educons,
Sremska Kamenica

Nemanja Brkljača, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet
Educons, Sremska Kamenica

Milica Brljak, Fakultet poslovne ekonomije Univerzitet Educons,
Sremska Kamenica

dr Pavle P. Parnicki¹⁰, vanredni profesor

Univerzitet Edukons, Sremska Kamenica – Novi Sad,
Fakultet poslovne ekonomije

dr Diona Đurđević¹¹, vanredni profesor

Univerzitet Edukons, Sremska Kamenica – Novi Sad,
Fakultet poslovne ekonomije

dr Bela Muhi¹², redovni profesor

Univerzitet Edukons, Sremska Kamenica – Novi Sad,
Fakultet poslovne ekonomije

EKONOMSKO – EKOLOŠKI DUE DILIGENCE KROZ PRIZMU EKSPLOATACIJE NEOBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

SAŽETAK: U savremenim uslovima privredjivanja, opstanak, kao i rast vs razvoj korporacija biće nezamislivi bez eksploatacije adekvatnih izvora energije. Poslovni izazov, upodobljene vrste, iz ugla savremenog shvatanja razvoja, formom imperativa, posmatramo vs analiziramo kroz prizmu dveju kauzalno – posledičnih varijabli, odnosno, na relaciji ekonomija – ekologija. Prema tradicionalnom shvatanju, razvoj korporacije nije bio realan bez intenzivnije eksploatacije određenog (ih) izvora energije, uz element irelevantnosti adekvatnosti istog, upravo, uzev u respekt potrebu za zaštitom životne sredine. Insistiranje na propulzivnijem rastu i razvoju korporacija, vremenom, efektuira u visoko izvesnom nivou polucije, odnosno, u sveopštem devastiranju ekosistema. Međutim, najnovija dešavanja, a, vezano za izbijanje „energetske krize“, na polju eksploatacije heterogenih izvora, implicira potrebu vraćanja na njihovo tradicionalno shvatanje, odnosno, ka fokusiranju na neobnovljive izvore energije. Drugi razlog njihovog sve većeg afirmisanja leži u činjenici, već, postojeće (izgrađene) eksploatacione infrastrukture, čime su, osim, razrađenih kapaciteta proizvodnje, istovremeno, obezbeđeni i redukovani troškovi, upravo, iz aspekta pozitivnih efekata implicirajućih iz koncepta „ekonomije obima“. Među krucijalnim

---

¹⁰ pavle.parnicki@educons.edu.rs

¹¹ diona.djudjevic@educons.edu.rs

¹² bela.muhi@educons.edu.rs

razlozima afirmacije eksploatacije neobnovljivih izvora energije nalazimo i mogućnost upotrebe ekogenih, kao i energetske – štednih tehnologija. Najzad, korporacije koriste one izvore energije, koji se nalaze u njihovom neposrednom okruženju.

KLJUČNE REČI: ekonomsko – ekološka analiza, due diligence, zaštita životne sredine, neobnovljivi izvori energije.

UVOD

Osnov implementacije novih propisa iz, generalno, oblasti zaštite životne sredine, barem, u vremenskom razdoblju od 1997. do 2008. godine, predstavljao je Kjoto protokol, odnosno, prema istoimenom gradu u državi Japan. U samom startu, godine 1997., njegovo potpisivanje vs ratifikacija je prolongirano tokom narednih deset godina. Potvrdu funkcionisanja Kjoto protokola, svojim akreditivima, dalo je, čak, 183 države. Međutim, neke od država članica istoimenog, koje se, simultano, smatraju najvećim zagađivačima životne sredine, nisu ga niti ratifikovale, primera radi, poput, Sjedinjenih Američkih Država. Za vreme predsedničkog mandata Džordža Buša, odbijanje da ratifikuje, administracija je bazirala na zamerci protokolu to što dozvoljava državama u progresu, poput Kine, da ispuštaju ugljen – dioksid (CO₂) bez limita, irelevantno činjenici da su države, zapadne hemisfere, na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama, radi sopstvenog, ekonomskog progressa, u signifikantnoj meri, već, bile odradile sa fenomenom polucije planete Zemlje. Kjoto protokol je postao punovažan 16. februara, godine 2005., odnosno, devedesetog dana od trenutka njegove ratifikacije od strane delegata Ruske Federacije.

Kjoto protokol, inače, predstavlja komplementarni dokument Okvirnoj konvenciji UN – a o klimatskim promenama, inaugurisana, još, 1992. godine, na Zemaljskom samitu u Rio de Ženeru (Brazil). Konstelacijom naziva, Okvirna konvencija UN – a o klimatskim promenama omogućava, isključivo, okvir za rešavanje planetarnog zagrevanja, upravo, s intencijom redukovanja čestica CO₂, kao i drugih, nepoželjnih efekata „staklene bašte“. Reperkusije zanemarivanja predmetne problematike, konstelacijom hipoteze, efektuirajuće u signifikantnijem podizanju srednje vrednosti temperature planete Zemlje, uz, simultano, aneksirane pretnje, uz oročenost do sredine 21. veka, manifestovane kroz akceleratorstvo – multiplikovano

ugrožavanje prirodne sredine, kao i dosadašnjeg načina življenja, na planeti Zemlji, i to, bez ograničenja, za sve oblike živih bića Logikom istraživanog, u nazivu teme, akcenat će biti na potencijalnim izvorima polucije, a, kroz prizmu eksploatacije, sad već, tradicionalnih, neobnovljivih izvora energije. Respektujući događaje, upravo, prilikom inauguracije Kjoto protokola, i, uglavnom, negativne provenijencije, navodi na prateću pretpostavku, odnosno, inhibicije njegove implementacije na način kako je dogovoreno između preovlađujućeg dela država članica, potpisnica dokumenta. Faktor opstrukcije, od samog starta, dolazi iz smera dela, država članica, za koje se, tako nešto, nije moglo niti pretpostaviti, odnosno, os strane država, koje su trenutkom ratifikacije, već, beležile visok nivo ekonomskog blagostanja. Uzev u obzir tu činjenicu, percipiralo se da će upodobljene države, de facto, predstavljati generator protekcije planete Zemlje, upravo, urgentnim ratifikovanjem Kjoto protokola, a, zatim, i blagovremenim početkom njegove imlementacije.

INFLUENTNOST INTERNIH VS EKSTERNIH DETERMINANTI NA USPOSTAVLJANJE KONTINUITETA KORIŠĆENJA ENERGENATA

Inicijalno promišljajući, a, kroz prizmu ekonomske optimalizacije korišćenja neobnovljivih izvora energije, nemoguće je ne osvrnuti se na, simultano, potrebu za, takođe, optimalizacijom finansijske situacije korporacije, koja ima, bilo indirektnih, bilo direktnih konekcija sa predmetnim istraživanjem. U datom kontekstu, neophodno je osvrtnje na prof. dr Mihaila Kovačevića, izvesnog, jugoslovenskog računovođe (Vidaković, 2001., str. 16 i 17), pri čemu, finansijska pozicija, definiše se dobrom, ukoliko postoji dovoljno sredstava, za izvršenje postavljenog, poslovnog zadatka, zatim, ukoliko postoje harmoničnije relacije između osnovnih vs obrtnih sredstava, analizirano, u potpunosti, zatim, ukoliko, unutar svake, ove grupe, nisu poremećeni normalni odnosi između njihovih konstitutivnih elemenata, takođe, ukoliko su rokovi naplate potraživanja, relativno, kraći, zatim, ukoliko su sopstveni izvori dominantniji u odnosu na pozajmljene, zatim, ukoliko su termini vraćanja pozajmljenih sredstava, relativno, duži, zatim, ukoliko je kamata na pozajmljena sredstva, relativno, manja, et cetera. Iz citiranog, izvodimo konkluziju o egzistu, izrazito, širokog vs sveobuhvatnog definisanja finansijske situacije korporacije, baš, prema autoru, prof. dr

Mihailu Kovačeviću (Kovačević, 1976., str. 13). Okolnost prirodno - implicirajućeg respekta koncepta „dužne pažnje“ (Parnicki, 2021., str 21), upravo, prilikom razumevanja vs implementiranja, gore, eksplicirane definicije, na, aktuelno, istraživanom egzemplaru obezbeđivanja, kontinuirane, proplzivnosti rasta vs razvoja korišćenja neobnovljivih izvora energije, podrazumeva, de facto, podršku od strane makroekonomskog menadžmenta, odnosno, inventivno kreiranih mera ekonomske politike, od strane činovnika, na najvišem nivou upravljanja državom. Međutim, ova definicija, ne samo da nije podržana, od strane istih, već se dospelo u nezavidnu poziciju „opšteg Galimatijasa“ (<https://velikirecnik.com/2017/09/20/galimatijas/>). Naime, raciom svrsishodnog ponavljanja, citiramo zaključke o egzodus reperkusijama, a, usled nedoslednog implementiranja klauzula iz Bretonvudskog sporazuma (Bretton Woods Agreement), odnosno, međunarodnog dokumenta, inaugurisanog, davne 1944. godine (<https://forum.krstarica.com/threads/sporazum-iz-bretton-woods-a-pocetak-otimanja-monetarne-suverenosti.616295/>).

Sukcesivno, odnosno, nakon proteklih 79 godina, apsolutno, tvrdimo, da su intencije, Bretonvudskog dokumenta, odnosno, komplementarno, osnovanog Međunarodnog monetarnog fonda, bile u funkciji, isključivo „otimanja monetarne suverenosti“, odnosno, pod influencijom kvazi izgovora kreiranja međunarodnog monetarnog sistema, u kome bi, države sveta, realizovale „punu zaposlenost“, uz, simultano, odsustvo inflacije, kao i izbalansiran platni bilans u spoljnotrgovinskim poslovima (<https://forum.krstarica.com/threads/sporazum-iz-bretton-woods-a-pocetak-otimanja-monetarne-suverenosti.616295/>). Počev od, transparentno, manifestovane „krize nekretнина“, na hipotekarnom tržištu Sjedinjenih američkih država (Miloradić i drugi, 2021., str. 49), avgusta meseca 2007. godine, uz, simultano, implicirajuće, i dalje, nezadrživo, prelivanje u sferu „finansijskog“, a, zatim, i kulminirajućeg, planetarnog „ekonomskog haosa“ vs divovske „opšte panike“, reperkusije su išle u smeru, totalnog „prekomponovanja“ logike poslovne politike, pa, čak, i poslovne filozofije, upravo, na strani ekonomskih subjekata.

Permanentnost, finansijsko – monetarne nakaradnosti, kao „kamena spoticanja“ (Parnicki, 2021., str. 3), a, pod influencijom datog „sporazuma“, pandan je bila našla vs održavala, de facto, u činjenici uslovljenosti američke „monete“, odnosno, putem dolara, i svetske privrede, upravo, vezivanjem za princip „zlatnog standarda“, čiji je „mit“, formom „polustidljivog“, davne 1971. godine, i suspendovan, iako, formom „perfidno nametljivog“, i

dalje, traje. Poslovno – finansijsko pozicioniranje, Republike Srbije, konstelacijom geopolitičkih kondicija (Vidaković i drugi, 2017., str. 8), marginalno, opterećuje, iako, kripto, pa, ipak, uvećanje vrednosti američkog dolara, a, naročito, u odnosu na „monetu“ Evropske unije, iz čega će implicirati, u nekom trenutku, i zvanično obelodanjen, čak, katastrofalan, pad vrednosti, upravo, domicilne valute, odnosno, srpskog dinara.

Formom protuteže postojećoj konstelaciji ekonomsko – političkih, institucionalnih kapaciteta, odnosno, inventivnijim pristupom geostrateškog pozicioniranja, humanijeg načina (Miloradić i drugi, 2021., str 168) obezbeđivanja finansijsko – materijalnih resursa, odnosno, simultano, harmonizirano s principom „optimalno za čovečanstvo“, dobija na aktivnijoj vs afirmisanijoj dimenziji uloge inicijalnih država članica, unutar grupe BRIKS. Konstituišuće, države članice, istoimene organizacije, odnosno, Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južnoafrička Republika, novijeg datuma, dobijaju na afitmaciji kredibiliteta, odnosno, na respektabilnosti, od strane sve većeg broja država, upravo, tragom, masovno, podnošenih zahteva za članstvo (Nigerija, Sirija, Turska, Irak, Saudijska Arabija, et cetera). Države članice BRIKS - a (Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južnoafrička Republika) nastaviće da rade na kreiranju, realno, demokratskog, svetskog, finansijskog sistema i Razvojne banke BRIKS - a, izjavio je zamenik ministra spoljnih poslova Rusije Sergej Rjabkov (<https://www.atvbl.rs/drzave-clanice-briks-prave-svoju-banku>).

Logikom principa „prvi među jednakima“, za trenutak, apstrahujemo, neminovnu, činjenicu neophodnosti obezbeđenja „finansijsko – materijalnih sredstava“, uz, simultano, evoluiranje smeru vs inherentnosti prioriteta, odnosno, akcentirajući, sve veću, potrebu, a, vezano za očuvanje zdravlja humanih resursa. Neophodno je, konstelacijom upodobljenog, sugerisati, činjenje aktivnosti na progresiranju rasta vs razvoja, konkretno, eksploatacije neobnovljivih izvora energije, upravo, kroz aspekt propulzivnijih poslovno – finansijskih efekata, ali, uz, simultano, harmoniziranje sa, sve višim nivoom satisfakcije vs zdravlja, upravo, humanih resursa. Kontempliranje (Miloradić i drugi, 2021., str 169), u smeru „zdravog“, a, simultano, i „hedoniziranog“, upravo, ljudskog faktora, obezbediće, logikom strateškog, tržišnog pozicioniranja, kontinuitet „stabilnih“ vs „sukcesivno progresivnih“, primarno, poslovno – finansijskih benefita, s jedne, kao i „psiho – intelektualno – fizičkog“ balansiranja, na strani humanog, odnosno, sam „produžetak ljudske vrste“, s druge strane.

SISTEM EKOLOŠKOG MENADŽMENTA VS ISO 14000

Panaceja, odnosno, sveopšti lek za uspostavljanje ekvilibrija, na relaciji: ekonomija – ekologija, čini se, da, barem, u datom trenutku, ne egzistira. Logikom vremenske dimenzije efemernog, pokazuje simptomatičnosti transcendentnog, odnosno, nemogućeg za optimiziranje. Potonje eksplicirano, u svakom slučaju, ne amnestira odustajanje, niti od daljeg ekonomskog progresa, niti od ekološke aktivnosti protektiranja „sveopšteg života“, odnosno, redukovanja vs optimiziranja polucije, upravo, usled iniciranog ekonomskog razvoja. Bez obzira na kompleksnost procesa optimizacije targetiranog odnosa, ipak, bez datih aktivnosti, došlo bi se do, još, većeg haosa, manifestovanog kroz prizmu spektra reperkusija, čak, biblijskih razmera, upravo, po život na planeti Zemlji, pa, i šire. Tendencija za uspostavljanjem balansa između ekonomije i ekologije, analizirano kroz aspekt eksploatacije heterogenih oblika, neobnovljivih izvora energije, upravo, upućuje na konkluziju egzistiranja „zvezde vodilje“, kao seta standarda ponašanja korisnika predmetnog. Due diligence zaštite životne sredine je, najčešće, primarno promišljanje američkih kupaca, vaspitavanih u harmoniji s ličnim, izrazito, strogim domaćim propisima (Howson, 2006., str. 217).

Protekcija vs unapređenje životne sredine, već, krajem 20. veka, stoji na pijedestalu univerzalnih problema. Uzajamnom korelacijom društveno – ekonomskog razvoja vs proizvodnje, s jedne, odnosno, targeta protekcije vs unapređenja zaštite od polucije, kao posledice prvog, s druge strane, dominira pravo na zdravu životnu sredinu, odnosno, ekološko pravo, kao jedina, zajednička platforma za novi svetski poredak. Način njegovog ostvarivanja, upravo, determiniše strategiju održivog razvoja. Tendencija ka unapređenju kvaliteta života, dovela je, konstelacijom globalnog tržišta, do standardizacije sistema menadžmenta vs obezbeđenja kvaliteta. Upodobljenim putem je „black box of production“, svake korporacije, de facto, kanalisana, odnosno, stavljena pod nadzor. Međutim, s druge strane, i, istovremeno, inputi vs outputi proizvodnih aktivnosti, ostali su, i dalje, uglavnom, u domenu „science fiction“, najzad, nestandardizovani, analizirano kroz aspekt ekologije, i to, tragom, pre svega, polucije, zatim, kapaciteta, kao i tačke saturacije resursa životne sredine. Kao produkt datih eksplikacija, formom imperativa, implicirala je „ekološka standardizacija“, upravo, manifestovana inauguracijom vs implementacijom međunarodnih standarda ISO 14000, odnosno, standarda, koji su u funkciji menadžmenta

zaštitom životne sredine, i to, u planetarnim razmerama. Program ekološkog menadžmenta omogućava, permanentno, unapređenje ekološke efikasnosti, upravo, strategijskim redukovanjem stepena štetne influentnosti, a, usled, poslovne aktivnosti korporacija na životnu sredinu.

Kao prvi, iz serije ISO 14000, inauguracijom 1. septembra, godine 1996., publikovani su standardi ISO 14001, kao i ISO 14004, koji se odnose na sisteme ekološkog menadžmenta (EMS – Environmental Management Systems), i predstavljaju glavne standarde u ovoj seriji. Standard ISO 14001, Sistemi ekološkog menadžmenta – Specifikacija sa uputstvom za primenu, de facto, predstavlja temelj za sertifikaciju / registraciju EMS – a predmetne korporacije. Standard ISO 14004, Sistemi ekološkog menadžmenta - Opšte smernice za principe, sisteme i postupke, predstavlja metodološku pomoć organizaciji pri inauguraciji, realizaciji i unapređenju EMS – a. U oba standarda je inkorporirano šest glavnih načela, odnosno, elemenata svakog sistema ekološkog menadžmenta. Oni su, respektivno: ekonomska politika, planiranje, realizacija, proveravanje, preispitivanje, kao i unapređenje, u kontinuitetu.

ZELENA PRIVREDA

Respektujući činjenicu da su korporacije, primarno, potrošači prirodnih resursa, konstelacijom logike, njima, onda, pripada i najveća odgovornost, upravo, na planu konzervacije istih. Naime, opšte poznata činjenica da je privreda jedan od presudnih faktora degradacije životne sredine, čini poslovni sektor, primarno, targetiranim segmentom za sve pokušaje da se inhibira ružičavanje, uz, simultano, unapređenje stanja životne sredine. Osnovni cilj aktivnosti jeste u kreiranju vs usvajanju upravljačke politike korporacije, koja je, simultano, s jedne, profitno, dok, s druge strane, ekološki profilisana. Irelevantno, još uvek, rasprotranjem elementu skepticizma, sve su učestaliji primeri, koji potvrđuju činjenicu da ekološki stav menadžmenta korporacije, upravo, povećava kompanijski profit, bilo formom ušteda na vodi, energiji, skupih sirovina, bilo formom pružanja novih, na ekologiji utemeljenih poslovnih šansi.

Potreba da se ekološki menadžment inkorporira u poslovnu politiku korporacije predstavlja problem vs izazov mondijalne provenijencije. Rukovodne strukture, sve više, uviđaju da je protekcija životne sredine jedan od imperativa njihovog funkcionisanja. Naglašena senzibilnost javnosti,

analizirano kroz prizmu ekoloških perspektiva, takođe, kreira motivaciju, profitno orjentisanim menadžerima, da postanu „zeleni“. Razlog sve rasprostranjenijeg upliva ekološke svesti u poslovnu sferu, mnogi, vide, upravo, u činjenici, da potrošači nagrađuju ekološki orjentisane korporacije većim udelom na tržištu. Bez obzira na kratkoročno realizovano uvećanje profita, a, usled smanjenja troškova neinvestiranja u istraživanja i razvoj ekološki upodobljenih proizvoda, odnosno, korporacije, koje ostaju neosetljive na ekološke izazove, u strateškom smislu, gube tržišnu utakmicu, upravo, temeljem gubitka ekološkog imidža. Vodeće svetske korporacije, svesne dramatičnog preokreta u potrošačkim preferencijama, sve aktuelniju tendenciju, apsolutno, ne doživljavaju kao pretnju, poslovnu barijeru, odnosno, kao marginalni troškovni udar, već, naprotiv, kao šansu za ostvarenje konkurentske vs komparativne prednosti na sve sofisticiranijem vs zahtevnijem svetskom tržištu.

Dok, većina svetskih korporacija, u ekonomski razvijenim državama, uspeva da zadovolji ekološke standarde, kritičan broj njih agresivno traga za savršenstvom, upravo, kada govorimo o ekološkim performansama. Korporacije lideri, na planetarnom nivou, idu, signifikantno, i dalje, u odnosu na ono što ekološka regulativa, de facto, zahteva. Na području zaštite životne sredine, sistemsko postupanje je prebacilo težište sa tradicionalnog inženjerstva vs promišljanja u skladu sa „svršenim činom“ na ex ante, odnosno, preventivno. Troškovi, efikasnost, produktivnost i ekološki učinak, postaju ekvivalentni konstituenti istog procesa menadžment odlučivanja.

S obzirom da ekološki standardi, vremenom, postaju rigorozniji, javlja se i neophodnost multiplikacije aktivnosti pri implementaciji ekološke provere, odnosno, efikasnije eksploatacije neobnovljivih izvora energije. Energetska efikasnost (koeficijent vs procenat), utvrđuje se stavljanjem u odnos stope rasta potrošnje energije i stope rasta društvenog proizvoda. Due diligence zaštite životne sredine postaje sve relevantniji deo istraživanja, odnosno, čak, ispred svih drugih oblika poslovnih transakcija, poput, postupka akvizicije, odnosno, preuzimanja ukupne, ili, pak, dela imovine neke druge korporacije (Howson, 2006., str. 221).

UGALJ

Istraživanja korišćenja uglja su intenzivirana nakon prve naftne krize, pod opštim naslovom – Povratak uglju. Ugalj predstavlja eklatantnu vrstu među neobnovljivim izvorima energije. Ugalj, nakon početka specijalnih

vojnih operacija u Ukrajini, od 24.02.2022. godine, efektuirajući novom, modernom energetsom krizom, ponovo dobija na aktuelizaciji. Irelevantno vrsti uglja (lignit, mrki, kameni), energetska efikasnost je, generalno, na niskom nivou. Međutim, stepen polucije životne sredine, usled eksploatacije uglja, kao neobnovljivog izvora energije, nalazi se na visokom nivou. Takođe, zapaženo je da određene tehnologije, u procesu eksploatacije, ne mogu biti, značajno, unapređene. Najveće rezerve uglja su na severnoj hemisferi, primarno, između 35 i 50 stepeni severne geografske širine.

Rezerve uglja su dobro istražene, naročito, u ekonomski razvijenim zemljama. Sa aktuelnom, godišnjom potrošnjom od, približno 8,7 milijardi tona (kamenog i mrkog) i 0,9 milijardi tona lignita, potencijalno, ima dovoljno uglja za 133 godina eksploatacije. (<https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A3%D0%B3%D0%B0%D1%99>)

Nov impuls istraživanju je dala druga naftna kriza, kao i razočarenje u nuklearnu tehnologiju. Tehnologija eksploatacije uglja se, danas, istražuje pod opštim nazivom „čiste tehnologije korišćenja uglja“. Simultano, došlo je i do promena u nivou kvaliteta uglja. Opšta simptomatičnost uglja, koji se, danas, eksploatiše, manifestuje se kroz niži nivo kvaliteta sa ogromnim balastom, izrazito, nepovoljnih svojstava. Kvalitetan ugalj, ili je, već, potrošen, ili se koristi za druge svrhe, a, ne u energetici, odnosno, u termoelektranama, koje su najveći potrošači niskokaloričnog uglja. Pod nazivom lignit, najmlađe ugljeve karakteriše visok sadržaj vlage, niska toplotna moć, znatan sadržaj pepela, koji, pak, najčešće, ima, izražena, svojstva zašljakivanja, visok sadržaj sumpora, et cetera. Široko je rasprostranjena upotreba kombinovane proizvodnje toplotne i električne energije, u industrijskim energanama, kao i za centralizovano grejanje. Tehnologija je, naročito, razvijena vs implementirana u Rusiji. Upodobljenim procesom proizvodnje se postiže visok stepen iskorišćenja goriva, ali, ostaju mnogobrojni problemi u vezi sa polucijom životne sredine. Cilj spajanja više tehnologija efektuira dobijanjem višeg nivoa korisnosti, visokog stepena prečišćavanja dimnih gasova, a, samim tim i jevtinije energije. Kombinovani sistemi objedinjuju sve što je, danas, kvalitetno razvijeno u pravcu čistih tehnologija uglja.

Pod konstantnim pritiskom sve rigoroznijih propisa iz oblasti protekcije životne sredine, mnoge države su počele investirati u opremu protiv zagađenja, odnosno, s intencijom redukovanja vs otklanjanja emisije štetnih gasova, upravo, usled otkopavanja vs eksploatacije uglja. S obzirom na zastupljenost tehnoloških rešenja kontrole štetnih uticajnosti na životnu sredinu, a, usled proizvodnje vs neposredne eksploatacije uglja, vrši se jav-

ni pritisak, manifestovano mnogobrojnim međunarodnim dogovorima, te je očekivano usporavanje procesa eksploatacije uglja, a, naročito u državama, koje nemaju materijalnih mogućnosti za ove promene. Akcentovanija je i veća saradnja između proizvođača i korisnika uglja, upravo, s intencijom efikasnijeg vođenja politike, odnosno, na planu eksplicitnijeg definisanja uloge uglja, kao neobnovljivog izvora energije, u budućem, mešovitom snabdevanju energijom industrije vs stanovništva.

Proizvodnjom električne energije, sagorevanjem uglja u termoelektrana, dolazi do generisanja, signifikantno, štetnih okolnosti po životnu sredinu, kako na globalnom, a, isto tako i na lokalnom nivou. Respektujući činjenice, u budućnosti, pre svega, novog rasta svetske populacije, takođe, podizanja nivoa zahteva u vezi sa životnim standardom, najzad, implicirajuće, veće potrebe za električnom energijom, problemi vs izazovi sa zaštitom životne sredine, dolaziće, sve više, do izražaja. Konstelacijom detektovanih opažanja, zaštita životne sredine, naročito, u državama, koje sopstvene potrebe, za električnom energijom, dominantno, podmiruju oslanjanjem na države bogate rezervama uglja, formom imperativa, mora biti, posebno, stratejski definisana. Sva energetska postrojenja zagađuju atmosferu otpadnim gasovima i otpadnom toplotom. Međutim, rad termoenergetskih postrojenja je praćen emisijom velikih količina CO₂ (ugljen - dioksid), Nox (azot – monoksid i azot – dioksid), kao gasova najodgovornijih za stvaranje efekta „staklene bašte“, zatim CO (ugljen – monoksid), SO₂ (sumpor – dioksid), teških metala, kao i letećeg pepela.

Neposredni uticaji na zemljište manifestuju se putem trajnog gubitka, često puta, visoko kvalitetnog zemljišta, bilo kroz zauzimanje velikih površina za potrebe deponovanja pepela, bilo za rudnike za eksploataciju uglja. Degradacija zemljišta, indirektnim putem (poput raznošenja pepela, pojavom „kiselih kiša“, et cetera), kao posledica rada termoelektrana, nastaje na širim prostorima. S obzirom da su deponije pepela locirane, najčešće, u blizini seoskih naselja, usled eolske erozije, dolazi do tajm leg taloženja pepela na obradivom, poljoprivrednom zemljištu, što umanjuje njegov kvalitet. Najerozivniji sastojci pepela, koji degradiraju zemljište, odnose se na CaO (kalcijum – oksid), kao i na jedinjenja Al (aluminijuma) Fe (gvožđa), koja, često, sadrže P (fosfor) i As (arsen).

Zagrejane vode, koje se ispuštaju u rečne tokove, dovode do promene bioloških kondicija u površinskim slojevima vode. Biološke promene se manifestuju kroz porast biljne proizvodnje, zatim, kroz promenu načina života riba, kao i drugih rečnih životinja, takođe, kroz poremećaj načina

života kopnenih životinja, kao i ptica, u okolini ispuštanja kontaminiranih voda, najzad, kroz promenu mikroklima, a, time, i njenoj influentnosti na razvoj mikroorganizama, et cetera.

Pored rizika od rada u redovnim okolnostima, do signifikantnog ugrožavanja životne sredine može doći i u akcidentalnim situacijama, poput: eksplozija sudova pod pritiskom, požara na skladištu goriva, pokretnim trakama za ugalj, zatim, procurivanja rezervoara, takođe, pucanja zidova šahtova, kao i jama za otpadnu vodu, najzad, u situacijama delovanja elektromagnetnih zračenja i buke na zdravlje čoveka.

Moderna koncepcija proizvodnje (iskopavanja) uglja bazira na tome što svaki rudnik eksploatiše ugalj iz ležišta, odnosno, iz limitiranog dela zemljine kore, gde se ugalj nalazi u obliku i koncentraciji, koja zadovoljava naše zahteve u pogledu upotrebljivosti i ekonomičnosti. Otkopavanjem uglja, svaki rudnik vrši, na bilo koji način, uticaj na zemljinu koru, i, pri tom, u inherentnoj meri ugrožava vs ruiniira životnu sredinu. Respektujući činjenicu da je eksploatacija uglja, danas, realna neophodnost, pre svega, radi satisfakcije sve većih potreba za energijom, s jedne, odnosno, da rastu zahtevi za očuvanjem životne sredine, s druge strane, rudnici uglja, tada, dobijaju sve veću odgovornost, upravo, analizirano kroz prizmu uspostavljanja uzajamnog balansa.

NAFTA I PRIRODNI GAS

Bez obzira na sve dosadašnje (kao i buduće) energetske krize, zatim, manje – više pouzdane procene o iscrpljenosti fosilnih goriva, takođe, sve kompleksnijih političkih komunikacija, vojnih konflikata, kao i strategijskih interesa gospodara sveta, nafta i gas jesu aktuelan, i u narednim decenijama, perspektivan izvor energije. Kao energenti, nafta i gas daju autentičan, izrazito, naglašen pečat progresu aktuelne civilizacije. Nafta i gas, kao energenti, konstelacijom proizvodnje vs potrošnje, ponašaju se akceleratorski, odnosno, multiplikuju sebe, i to, u, relativno, kratkom vremenskom razdoblju. Signirana tendencija je, retko, zabeležena, čak, komparirajući sa najegzistencijalnijim proizvodima, u permanentnoj ljudskoj upotrebi. Sofisticiranijom analizom, tokom poslednjih godina, proizvodnja vs potrošnja prirodnog gasa, iako, ni nafta, u signifikantnoj meri, ne zaostaje, ipak, dobiji na većoj propulzivnosti, uz, simultano, tendenciju preuzimanja primata. Razlog tome, leži, ne samo u boljim energetskim, već, i u plauzibilnijim

ekološkim performansama.

Nafta predstavlja, danas, i u planetarnim okvirima, jedan od najinherentnijih, strategijskih proizvoda, odnosno, najčešće manipulirana pod nazivom „crno zlato“. Logikom upodobljene činjenice, države, proizvođači nafte raspoložu signifikantnim nivoom moći, upravo, analizirano kroz aspekt geopolitičkih relacija, dok, simultano, nadzor nad izvoristima nafte predstavlja jedan od najinherentnijih uzroka krize, i to, u mondijalnim razmerama. (<https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%B0>)

Poznata je i činjenica da je industrija prerade nafte, simultano, i ogroman potrošač energije, što joj nameće obavezu savesnog, domaćinskog ponašanja prilikom proizvodnje derivata nafte. To što rafinerije nafte, velikim delom, troše sopstvene (energetske) proizvode, ne oslobađa ih odgovornosti za racionalno trošenje energije. Racionalizacija potrošnje derivata nafte, konstelacijom napomenutog, mora početi, već, na izvoru, odnosno, na naftnim bušotinama, odnosno, prilikom izvlačenja sirove nafte iz dubina zemljine kore, a, zatim, nastavila u rafinerijama, odnosno, u procesu prerade sirove nafte, upravo, prilikom njene transformacije u heterogene derivate. Primera radi, ona rafinerija nafte kod koje udeo „energetske“ potrošnje nafte (dakle, za sopstvene potrebe) iznosi od 8 do 9 procenata (%), praktično, mesec dana godišnje, mora raditi, isključivo, za podmirivanje sopstvenih energetske potrebe. Programi štednje energije, u datom kontekstu promišljanja, inkorporiraju:

1. kontinuirano praćenje utroška i troškova energije;
2. identifikaciju mesta iracionalnog trošenja energije i izradu projekta štednje energije;
3. modernizaciju opreme i uvođenje računarskog menadžmenta;
4. rekonstrukciju postojeće opreme i intenziviranja procesa održavanja;
5. kontinuiranu stručnu obuku operatera i povećanje motivisanosti, kao i odgovornosti zaposlenih;
6. poboljšanje vođenja procesa i neposredno angažovanje u racionalizaciji potrošnje energije.

Inherentna klasifikacija stepena influentnosti naftne industrije na ži-

votnu sredinu, gde se objektivno sagledavaju uzroci, po mestu i načinu nastajanja, zatim, po dužini trajanja uticajnosti, takođe, iz aspekta polucijom zahvaćenih prostora, et cetera, de facto, čine sledeći konstituenti:

1. primarni uticaji, koji obuhvataju sve promene vezane za uzimanje (eksploataciju) i trajno odvajanje nafte od geološke sredine, čime se remeti postojeća prirodna ravnoteža sa (transparentnim) posledicama, u aktuelnom, ili budućem vremenu;
2. sekundarni ili izazvani uticaji, koji su raznovrsniji i složeniji, koji obuhvataju sve promene i posledice nastale od momenta eksploatacije (odvajanja od zemlje), kod svih vrsta transporta, prerade i korišćenja nafte;
3. vanredni uticaji, kojima uzrok mogu biti prirodne nepogode i katastrofe, ratna dejstva, kao i nesreće na radu sa težim posledicama.

Posledice primarnih uticaja su promene, pre svega, kvantiteta, a, kod sekundarnih, primarno, kvaliteta životne sredine. Ekonomske mere su: kod primarnih uticaja – naknada za rudno blago, kod sekundarnih uticaja – sve vrste dažbina, po sistemu „zagađivač plaća“, najzad, kod vanrednih uticaja – prijem odštete za pričinjene štete (od osiguravajućih korporacija).

Prirodni gas je gorivo, izrazito, povoljnih energetske, ekonomske i ekološke karakteristika, a, uzev u respekt faktor okruženja, srednjoročno, pretpostavljamo, i dugoročno, uslov njegovog uvoza biće povoljniji od onog za naftu. Potrošnji prirodnog gasa, strategija predviđa najpropulzivniju stopu rasta, a, pretpostavka leži u činjenici sve adekvatnije gasovodne infrastrukture.

ZAKLJUČAK

Energenti, u generalnom smislu, spadaju u jedan od najopasnijih faktora polucije životne sredine. Tragom analize dosadašnjeg iskustva u eksploataciji i korišćenju pojedinih izvora energije, pretežni deo se odnosio na neobnovljive izvore energije. Korišćenjem neobnovljivih izvora energije dolazi do multiplikovanih reperkusija po životnu sredinu, manifestujući se kroz iscrpljivanje energetske resursa, degradaciju zemljišta, najzad, najin-

herentnije, kroz poluciju životne sredine.

Promene, koje čovek nanosi prirodi, ukoliko su njihova svojstva vs brzina najbliži prirodnim promenama, bezopasne su. A, važi i vice versa. To bi trebalo da predstavlja temelj savremenog shvatanja i ocene uticaja čoveka na životnu sredinu, takođe, shvatanja o mogućnostima upravljanja prirodom (primera radi, prirodnim bogatstvima u vremenu i prostoru), pa, do shvatanja da prirodni procesi nisu, niti simplifikovani, niti izvesni, odnosno, da, čovek, određenim aktivnostima, već, nanosi ogromne štete, odnosno, teške reperkusije životnoj sredini, u kojoj živi, odnosno, od koje živi. Upodobljene eksplikacije mogu implicirati i katastrofe, epskih razmera, prognozirajući mogućnost vraćanja, ili, čak, i anuliranja „točka ljudske civilizacije“. Danas je plauzibilna činjenica prema kojoj „ekološki ispravno“, apsolutno, ne znači poklapanje sa „bezopasnim“ po životnu sredinu, već, isključivo, manje štetno.

U ekonomskom smislu, Sjedinjene Američke Države, inauguracijom Bretonvudskog sporazuma (Bretton Woods Agreement), odnosno, međunarodnog dokumenta, inaugurisanog, davne 1944. godine, do danas, iako, u sve manjoj meri, i dalje, zloupotrebljavaju nacionalnu valutu, odnosno, dolar protežiraju kao svetsku valutu. Na taj način, SAD su, tokom mnogih decenija, štampajući jevtini dolar, uvezile sva potrebna, materijalna dobra, pa, i naftu, pre svega, iz Arapskog sveta, ali, i iz Afrike. Situacija se, međutim, počela, i to, drastično, menjati, upravo, pod uticajem signifikantnih aktivnosti tzv. BRIKS, sve afirmisanije, geostra teške grupacije. Osnovna intencija BRIKS – a jeste u smanjivanju socijalnih (klasnih, materijalnih, kastinskih, finansijskih) distinkcija između bogatih i siromašnih, kako država, a, isto tako i pojedinaca. Intencija je, takođe, u uspostavljanju pretpostavki za približno ujednačen razvoj (ekonomski, ekološki, et cetera), u planetarnim razmerama, odnosno, težnja ka stvaranjem, preovlađujuće, humanog čovečanstva.

SUMMARY

ECONOMIC - ENVIRONMENTAL DUE DILIGENCE THROUGH THE PRISM OF EXPLOITATION OF NON-RENEWABLE ENERGY SOURCES

In modern economic conditions, the survival, as well as the growth and development of corporations will be unthinkable without the exploitation of adequate energy sources. The business challenge, of the appropriate kind, from the point of view of the modern understanding of development, in the form of an imperative, is observed vs. analyzed through the prism of two causal-consequential variables, that is, in the relationship between economy and ecology. According to the traditional understanding, the development of the corporation was not realistic without more intensive exploitation of certain energy source(s), with the element of irrelevance of its adequacy, precisely, taking into account the need for environmental protection. Insisting on more propulsive growth and development of corporations, over time, results in a highly certain level of pollution, that is, in the general devastation of the ecosystem. However, the latest developments, related to the outbreak of the “energy crisis”, in the field of exploitation of heterogeneous sources, imply the need to return to their traditional understanding, that is, to focus on non-renewable energy sources. The second reason for their increasing affirmation lies in the fact of the already existing (built) exploitation infrastructure, which, in addition to the developed production capacities, simultaneously ensured and reduced costs, precisely from the aspect of positive effects implied by the concept of “economy of scale”. Among the crucial reasons for affirming the exploitation of non-renewable energy sources, we find the possibility of using ecogenic, as well as energy-saving technologies. Finally, corporations use those energy sources that are in their immediate environment.

KEYWORDS: economic-ecological analysis, due diligence, environmental protection, non-renewable energy sources.

Literatura

- Howson, P., (2006), Due Diligence and Enterprise Valuation, Masmedia: business diary.
- Kovačević dr Mihailo, (1976), Finansijska situacija OOUR, Delta pres, Beograd.
- Miloradić dr Jova, Parnicki dr Pavle, Đurđević dr Diona, (2021), Comparative Market Price Analysis of Dental Services in the Framework of Health Tourism by Applying the Due Diligence Model, 6th International Thematic Monograph: Modern Management Tools and Economy of Tourism Sector in Present Era <https://doi.org/10.31410/tmt.2021.155>, Udekom, Belgrade, Serbia.
- Miloradić, J., Parnicki, P., Marić, D., Osuch P., (2021), Economic system in the function of revitalization financial position of the corporation, International Scientific Conference: Sustainable Economic Transformation in the Postpandemic Period, Novi Sad, Sremska Kamenica, Serbia.
- Parnicki dr Pavle, (2021) Bilansiranje kroz prizmu ciljnih veličina uspeha, Educons Univerzitet, Novi Sad, Sremska Kamenica.
- Vidaković, S. (2001), Business analysis of companies in a market economy, Mala knjiga, Novi Sad.
- Vidaković, S., (2007), Finansijski Due Diligence privrednih društava, Mala knjiga, Novi Sad.
- Vidaković, S., Parnicki, P., (2017), Accounting - the primary source of information for efficient business management, Business Economics, Sremska Kamenica, God. XI – br. 1.
- Vidaković dr Slobodan, Parnicki dr Pavle, Lovričić mr Ivan, (2017) Realan finansijski i prinosni položaj preduzeća - osnova ekonomije realnih vrednosti, Zbornik Univerziteta Educons za društvene nauke, Osmi naučni skup sa međunarodnim učešćem, Sremska Kamenica, Knjiga 8.
- <https://www.atvbl.rs/drzave-clanice-briks-prave-svoju-banku>
- <https://velikirecnik.com/2017/09/20/galimatijas/>
- <https://forum.krstarica.com/threads/sporazum-iz-bretton-woods-a-pocetak-otimanja-monetarne-suverenosti.616295/>
- <https://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%A3%D0%B3%D0%B0%D1%99>
- <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%84%D1%82%D0%B0>

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

338.1:502.131.1(082)

SCIENTIFIC Conference “Green transition in the economy - situation and perspectives” (2023 ; Sremska Kamenica, Novi Sad)

Proceedings from the Scientific Conference “Green transition in the economy - situation and perspectives” = “Zelena tranzicija u privredi – stanje i perspektive”, Novi Sad, Sremska Kamenica, Serbia 12th October 2023. / [urednik Marko Malović]. - Novi Sad ; Sremska Kamenica : Educons University, 2023 (Novi Sad : Tampograf). - 163 str. : ilustr. ; 25 cm

Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100. - Bibliografija. - Rezimei na srp. i engl. jeziku.

ISBN 978-86-82088-13-4

a) Циркуларна економија -- Зборници

COBISS.SR-ID 125552905